

2. Балик У.О., Колісник М.В. Електронна комерція як елемент системи світового господарства. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Логістика. 2014. №811. С. 11–19.
3. Белей О.І., Середа С.А. Перспективність розвитку електронної комерції як нової галузі ведення українського бізнесу сьогодні і завтра. Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. 2002. Вип. 13. С. 346-352.
4. Грехов А.М. Електронний бізнес (Е-комерція): навчальний посібник. К.: Кондор, 2008. 302 с.
5. Драчов В. Мобільна торгівля як один з перспективних напрямків електронної торгівлі. Журнал європейської економіки. 2005. Т. 4, червень. С. 242-255.

Рівна А.

*студентка IV курсу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент
кафедри міжнародного права, міжнародних
відносин та дипломатії ТНЕУ Жукорська Я.М.*

ГАРМОНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМ ПРАВОМ

Чинний Кримінальний кодекс України містить прогалини, щодо відповідальності за вчинення злочинів за міжнародними правом. Стаття 5 Римського Статуту Міжнародного кримінального суду виділяє такі злочини: злочин геноциду; злочини проти людяності; воєнні злочини; злочин агресії [1]. Враховуючи події на Сході України, анексію АР Крим слід звернути увагу на воєнні злочини. Їх особливість полягає у тому, що вони вчиняються в контексті збройного конфлікту. Схожими до них за ознаками є злочини проти людяності, що вчиняються проти цивільного населення в контексті широкомасштабного або систематичного порушення прав людини.

Україною 20 січня 2000 року було підписано Римський Статут Міжнародного кримінального суду, однак до сьогоднішнього дня він не є ратифікований. У 2015 році нашою державою визнано юрисдикцію Міжнародного кримінального суду, щодо тяжких міжнародних злочинів, які відбуваються після 20 лютого 2014 року в Донецькій та Луганській областях, та в АР Крим. На даний час Міжнародний кримінальний суд проводить попереднє розслідування щодо подій перерахованих вище. Завдання України полягає у притягненні до відповідальності дрібних виконавців цих суспільно небезпечних діянь, а робота Міжнародного кримінального суду притягнути до відповідальності організаторів даних злочинних діянь, тобто в переважній більшості тих, хто віддавав злочинні накази та розпорядження.

У разі ратифікації Україною Римського Статуту МКС, що заплановано зробити у 2019 році, норми національного кримінального законодавства мають передбачати кримінальну відповідальність за порушення норм міжнародного гуманітарного права. У відповідності до статті 9 Конституції України, а також частини 5 статті 1 Кримінального Кодексу України [4; 5].

На сьогодні Кримінальний Кодекс України (далі – КК України) не передбачає відповідальності за злочини проти людяності, воєнні злочини, що являють собою порушення, так званого звичаєвого, а не договірного

міжнародного гуманітарного права [5]. Слід зауважити, що звичай та загальні принципи права мають певні особливості як джерела міжнародного права. Якщо взяти до уваги той факт, що романо-германська правова сім'я негативно ставиться до звичаю як до джерела кримінального права, розуміючи загальний принцип права *nullum crimen nulla poena sine lege* (без закону немає на злочину, ні покарання) — це можна трактувати як вимогу закріпити усі склади злочинів у писаному законі (*lex scripta*). Але зовсім інша позиція яка стосується міжнародних злочинів яка відображена у низці міжнародних нормативно-правових актів таких як: Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Загальна декларація прав людини та Європейська конвенція з прав людини. Відповідно до цих документів будь-яка дія чи бездіяльність може бути кримінально карною, якщо вона розглядається як злочин на підставі загальних принципів права, визнаних цивілізованими країнами.

25 серпня 2015 р. Указ Президента України №501/2015 «Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини», спрямовану на удосконалення системи захисту прав і свобод людини в Україні та об'єднання суспільства довкола розуміння цінності прав і свобод людини, які захищаються на основі принципу рівності та без дискримінації зобов'язав уряд розробити законопроект, який усуне прогалини та невідповідність українського законодавства з міжнародним гуманітарним правом. У 2015 році за криміналізацію злочинів проти людяності виступила також і Рада національної безпеки і оборони України [6]. На проблеми із законодавством у 2016 та 2018 роках увагу України також звертала Парламентська асамблея Ради Європи.

Зокрема, Парламентська асамблея Ради Європи в рамках зимової сесії проголосувала 23 січня 2018 року за резолюцію «Гуманітарні наслідки війни в Україні», яку підготував депутат від Литви Еґідіус Варейкіс. У даному документі Парламентська асамблея Ради Європи закликає Україну якнайшвидше ратифікувати Римський статут Міжнародного кримінального суду. «Це дозволить провести ефективне розслідування конкретних випадків порушення міжнародного гуманітарного права під час війни в Україні», – мовиться в резолюції [3].

ПАРЄ у резолюції також закликає створити робочу групу за участю України, Росії та Міжнародного комітету Червоного хреста, щодо зниклих безвісти та висловлює занепокоєння гуманітарною ситуацією в Україні, що пов'язують з війною на сході країни та окупацією Криму. Генеральний секретар об'єднання «Парламентарі за глобальні дії» (PGA) Девід Каттін наголошує на тому, що Україна підписала з ЄС Угоду про асоціацію, згідно з якою вона зобов'язана приєднатися до Міжнародного кримінального суду [2].

Для цього українське законодавство необхідно погодити з нормами міжнародного кримінального права. Під час кваліфікації злочинів на Сході України та в Криму слідчі застосовують статті КК України, що стосуються суспільно небезпечних діянь в умовах мирного часу, тоді як під час збройного конфлікту на неконтрольованих Києвом територіях стаються серйозніші діяння. Діюче кримінальне законодавство «сліпе» до міжнародних злочинів в Україні, і це не дає змогу слідчим належним чином притягати винних до відповідальності. Наприклад, мають місце випадки, коли бойовики дострілюють щойно захоплених у полон поранених військових, слідчі

кваліфікують це як «навмисне вбивство» за статтею 115 КК України, тобто так як і злочин вчинений в умовах мирного часу.

Так само в Кримінальному кодексі немає статті про примусову працю. З 2014 року правозахисники фіксують свідчення звільнених військовополонених про те, як їх систематично примушували працювати. У жовтні 2014 року представники незаконного збройного формування Донеччини вивезли в захопленій Іловайськ близько 70 військових батальйону «Донбас», які замість комунальників прибирали вулиці, відновлювали будівлі, ексгумували тіла. Їх змушували працювати здебільшого шість днів на тиждень, з ранку до вечора, в супроводі озброєних чоловіків. Також бойовики залучали непрофесіоналів до розмінування. Сапери-терористи давали полоненим інструкції, як розмінувати, і слідували за ними на відстані.

20 грудня 2018 року у Верховній Раді України було зареєстровано законопроект №9438 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів, щодо забезпечення гармонізації кримінального законодавства з положеннями міжнародного права» по суті даний документ стає умовою для реалізації правосуддя за скоєння міжнародних злочинів [7].

Нововведенням цього нормативно-правового акту є стаття 81 «Чинність закону про кримінальну відповідальність щодо злочинів незалежно від місця їх вчинення», а саме громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які вчинили агресію (ст. 437), злочини проти людяності (ст. 437¹), воєнні злочини (ст. 438–438⁶) або геноцид (ст. 442), підлягають кримінальній відповідальності на підставі КК України незалежно від місця вчинення злочину».

Однією із пропозицій усунення наявних недоліків у кримінальному законодавстві України є створення нових розділів у КК України таких як: «Злочини проти основ міжнародного права» та «Злочини проти міжнародного правопорядку».

Дані розділи вводять в кримінальне законодавство України такі злочини як примус людини до служби у збройних силах протилежної сторони конфлікту, залучення її до військових дій проти власної країни, переміщення цивільного населення на окуповану територію, переміщення людей на територію країни-окупанта. Також як підвид воєнних злочинів пропонують криміналізувати катування, нелюдське поводження, сексуальне рабство, примус до проституції, примусову вагітність, стерилізацію, досліди над людьми, захоплення заручників, залучення дітей до бойових дій та вербування їх у збройні сили. У трьохсот інтерв'ю проведених Східноукраїнським центром громадських ініціатив та Міжнародної федерації захисту прав людини (FIDH) було зафіксовано 58 випадків щодо гвалтувань або катувань сексуального характеру, ці дані отримані від потерпілих або свідків такого злочину.

Точну кількість від таких суспільно небезпечних діянь наразі встановити неможливо. На сьогоднішній день випадки згвалтування під час збройного конфлікту слідчі кваліфікують за ст.152 та ст.153 КК України. Мінімальний термін покарання за дані злочини в умовах мирного часу становить 3 роки позбавлення волі. Автори законопроекту пропонують ввести нову статтю під назвою «Воєнні злочини проти осіб» та її санкція передбачатиме покарання у вигляді позбавлення волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі.

Якщо дивитися на дані протиправні дії через призму міжнародного права, то воно визначає злочином дії сексуального характеру, вчиненні за відсутності вираженої згоди особи. В умовах збройного конфлікту це є актуальним, адже цивільні особи є беззахисними перед озброєними комбатантами. Міжнародний кримінальний трибунал для колишньої Югославії визнав, що зґвалтування – це випадок, коли статевий акт вчинено без прямого тиску на жертву, але за обставин, які пригнічують її волю. За вчинення злочинів, які підпадають під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду, Римський статут передбачає різні форми відповідальності, у тому числі відповідальність командирів та інших начальників. Слід зазначити, що до вчинення міжнародних злочинів не застосовуються така норма як строки давності.

Відповідно до статті 25 Римського статуту, особа несе індивідуальну відповідальність та підлягає покаранню, якщо вона здійснює такий злочин індивідуально, спільно з іншою особою або через іншу особу, незалежно від того, чи підлягає така інша особа кримінальній відповідальності; якщо вона наказує, підбурює або спонукає інших осіб вчинити такий злочин, коли такий злочин дійсно вчиняється або має місце замах на цей злочин; або якщо вона допомагає, підбурює або будь-яким іншим чином сприяє скоєнню цього злочину [1].

Відповідно до статті 28 військовий командир або особа, яка ефективно діє в якості військового командира, підлягає кримінальній відповідальності за злочини, що підпадають під юрисдикцію Суду, якщо такий військовий командир або така особа знали або повинні були знати, що сили, які перебувають під його командуванням, здійснювали або мали намір здійснити такі злочини, і якщо такий військовий командир або така особа не прийняли всіх необхідних і розумних заходів в рамках його повноважень для запобігання або припинення їх вчинення або для передачі цього питання до компетентних органів для розслідування і кримінального переслідування. Це стосується всіх сторін конфлікту в Україні [1].

Отже, для притягнення до відповідальності винних у воєнних злочинах на Донбасі необхідно інтегрувати в КК України норми міжнародного права. В українських судів, слідчих та прокурорів відсутні необхідні інструменти, щоб притягнути винних у скоєнні воєнних злочинів до відповідальності, а прогалини у законодавстві унеможливають відновлення правосуддя для більшості постраждалих через війну на Донбасі та їхніх сімей.

Список використаних джерел

1. Римський статут міжнародного кримінального суду: Міжнародний документ від 17.07.1998 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_588 (дата звернення: 04.05.2019).
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. URL: [http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_UkraineEU_Association_Agreement_\(body\).pdf](http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_UkraineEU_Association_Agreement_(body).pdf) (дата звернення: 02.05.2019).
3. Гуманітарні наслідки війни в Україні: Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи 2198 (2018) від 28.01.2018 р. URL: <https://rm.coe.int/-2198-2018-/1680785d74> (дата звернення: 04.05.2019).

4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР. Дата оновлення 21.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 04.05.2019).
5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. №2341-III. Дата оновлення 26.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 05.05.2019).
6. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини: Указ Президента від 25.08.2015 р. №501/2015. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/5012015-19364> (дата звернення: 04.05.2019).
7. Законопроект №9438 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів, щодо забезпечення гармонізації кримінального законодавства з положеннями міжнародного права» від 20.12.2018 р. №9438. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.sf/link1/JH7A600I.html (дата звернення: 04.05.2019).

Старжинський Т.
*студент магістратури юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент кафедри
конституційного, адміністративного та
фінансового права ТНЕУ Чудик Н.О.*

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗАКОРДОННОГО УКРАЇНЦЯ

Україну можна віднести до країн з найчисленнішою діаспорою. Представництво українців за кордоном неоднорідне, як за часом перебування за кордоном, так і за своїм соціально-економічним становищем, культурно-освітнім розвитком, віросповіданням, рівнем національної самосвідомості, ступенем інтеграції у суспільства країн проживання.

Одним з наріжних конституційних обов'язків України як держави, закріпленим у статті 12 Конституції України, є задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави. Держава сприяє розвитку національної свідомості українців, які проживають за межами України, зміцненню зв'язків з Батьківщиною та поверненню їх в Україну.

Відносини у сфері співпраці із закордонними українцями регулюються Конституцією України, Законом України "Про закордонних українців" від 4 березня 2004 року №1582-IV (далі – Закон), іншими нормативно-правовими актами, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Закордонний українець – це особа, яка є громадянином іншої держави або особою без громадянства, а також має українське етнічне походження, тобто така особа або її предки належать до української нації та визнають Україну батьківщиною свого етнічного походження.

Закордонний українець, який перебуває в Україні на законних підставах, користується такими самими правами і свободами, а також несе такі самі обов'язки, як громадянин України, за винятками, встановленими Конституцією, законами України чи міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.